

OPOŽDĚNÁ SPRAVEDLNOST (JUSTICE DELAYED)

JAN KOLBA

Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Česká republika

Abstract in original language

Příspěvek je zaměřen na požadavek projednání případu (vyřízení věci) v rozumném čase tak, jak je reflektován a rozvíjen v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, Ústavního soudu a Nejvyššího soudu. Pozornost je věnována zejména problematice délky soudního řízení, a to především řízení civilního. V příspěvku jsou naznačeny některé zvláště palčivé příčiny nadměrné délky řízení (vzniku průtahů) a možnosti řešení tohoto problému. To vše s ohledem na to, že potřeba co možná nejrychlejšího řízení (vyřízení věci) spadá sice do okruhu otázek souvisejících s právem na spravedlivý proces (či jej naplňujících), zároveň se však může s tímto právem dostat do kolize. Ve spojitosti s realizací práva na přiměřenou délku (soudního) řízení vyvstávají mnohé otázky, které se dotýkají například práva na nestranný soud či soudcovské etiky.

Key words in original language

Efektivita, nestrannost, právo na spravedlivý proces, průtahy, přiměřená délka řízení, soudnictví, soudní řízení.

Abstract

This article focuses on the requirement of case expedition within a reasonable time as it is reflected and developed in the case law of the European Court of Human Rights, the Constitutional Court and the Supreme Court. Attention is paid primarily to the issue of the length of judicial proceedings and within this group especially to the civil law proceedings. There are also several particularly burdensome causes of the excessive length of proceedings (causes of delays) mentioned, as well as some suggestions for possible solutions. All of the considerations introduced here are made with respect to the fact that the necessity of expedition of a case within a reasonable time falls into the range of issues relating to the right to a fair trial; nevertheless, both principles can come into mutual conflict. As regards the right to a hearing within a reasonable time, there are many doubts affecting other substantial parts of the fair-trial-principle (for example the right to a case heard by an impartial judge) or judicial ethics.

Key words

Delays, effectiveness, impartiality, judicial proceeding, judiciary, reasonable length of proceeding, right to a fair trial.

1. RYCHLOST ŘÍZENÍ JAKO PODMÍNKA DOSAŽENÍ SPRAVEDLIVÉHO ROZHODNUTÍ

Ve svém příspěvku na blogu Jiné právo označila Kateřina Šimáčková za pro ni nejnespravedlivější soudní rozhodnutí ta, která nebyla nikdy vydána.¹ Autorka poukázala na nespravedlnost působenou zejména tím, že z nejrůznějších důvodů (ekonomických, administrativních, neznalostních apod.) se případy hodné soudního posouzení před takový orgán nedostanou, a ochrana práv a svobod jednotlivců (čl. 4 Ústavy České republiky) je tedy za takových okolností značně zpochybněna, ne-li zcela vyloučena. Příspěvek se dotýkal závažného společenského tématu, jenž se prolíná míněním zejména neprávnické veřejnosti, že právo (zpravidla) slouží toliko mocným a movitým (nikoliv jen bdělým).

Aniž bych chtěl toto téma jakkoliv dále členit (domnívám se ostatně, že bylo přílehavě Kateřinou Šimáčkovou popsáno a analyzováno), shoduji se s autorkou postu v tom, že se jedná o nanejvýš nešťastné (ne)působení právního řádu a jej realizujících institucí.

Jak je snad možno dovodit i z nadpisu tohoto příspěvku, dovolil bych si nicméně připojit k tomu určitý dodatek: mezi ona nejnespravedlivější soudní rozhodnutí podle mého názoru náleží také ta, která jsou vydána pozdě. To je konec konců vyjádřeno již v ustáleném a okřídleném sousloví: Spravedlnost opožděná, je spravedlnost odmítnutá (Justice delayed is justice denied). Projednání případu v přiměřené době je součástí obsahově širšího a zastřešujícího práva na spravedlivý proces jakožto základního lidského práva.² Je nicméně třeba zdůraznit, že všechny požadavky kladené na spravedlivý soudní proces, „nemají vůbec žádnou hodnotu, jestliže žádné soudní řízení není.“³

Nutnost slyšení případu v rozumném čase je zdůrazněna samotnou Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) v čl. 6 odst. 1. Tím Úmluva „podtrhuje důležitost výkonu spravedlnosti bez průtahů, které mohou ohrožovat její účinnost a

¹ Šimáčková, K. Nejnespravedlivější rozsudky. Blog Jiné právo dne 1. června 2011, <http://jinepravo.blogspot.com/2011/06/nejnespravedlivejsi-rozsudky.html>

² Viz např. rozsudek pléna Evropského soudu pro lidská práva ze dne 21. února 1975, ve věci *Golder proti Spojenému království*, stížnost č. 4451/70, § 28 a § 36. Viz též stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. **Cpjn 206/2010**, bod I.

³ „The fair, public and expeditious characteristics of judicial proceedings are of no value at all if there are no judicial proceedings“ (rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Golder*, § 35, *in fine*).

důvěryhodnost.“⁴ Požadavek na rychlost projednání případu je dále zakotven v základních právních předpisech mnoha demokratických států.⁵

Podobný přístup již delší dobu prosazuje i český Ústavní soud, jenž ve svých nálezech mnohokrát konstatoval porušení práva na přiměřenou délku řízení, resp. porušení práva na projednání věci bez zbytečných průtahů (čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod). Vlivem novelizace zákona č. 82/1998 Sb., provedené zákonem č. 160/2006 Sb. se tato problematika zhmotnila i v rozhodování Nejvyššího soudu. Ten byl z hlediska své sjednocovací role postaven před několik otázek souvisejících s nesprávným úředním postupem spočívajícím v nepřiměřené délce řízení a s poskytnutím zadostiučinění za nemajetkovou újmu takovým úředním postupem vzniklou. I v jeho rozhodnutích je zdůrazňována nezbytnost vydání soudního rozhodnutí v rozumném čase.⁶

Důležitost projednání případu v přiměřené době je nepochybně dána tím, že soudní řízení se vede za účelem dosažení soudního rozhodnutí, kterým se sporná (nejistá) práva a povinnosti definitivně upravují (staví najisto). Pravomocné rozhodnutí soudu tak zpravidla znamená konec nejistoty ohledně existence práva či jemu odpovídající povinnosti pro všechny zúčastněné.

V souvislosti s nepřiměřenou délkou řízení může dojít k několika neblahým situacím, z nichž tou nejextrémnější je ta, kdy k vydání meritorního soudního rozhodnutí nedojde vůbec, ačkoliv soudní řízení zahájeno bylo a po určitou dobu probíhalo. Situace se tak blíží té, kterou popsala Kateřina Šimáčková (viz výše). V civilistickém měřítku se může typicky jednat například o případy sporů pramenících z práva na ochranu osobnosti, v nichž platí (alespoň podle dosavadní judikatury českých soudů), že smrtí („poškozené“) fyzické osoby její právo zaniká, a řízení o tomto právu proto musí být zastaveno;⁷ stejné procesní závěry se uplatní v případě smrti (zániku) původce

⁴ Např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 20. února 1991, ve věci **Vernillo proti Francii**, stížnost č. 11889/85, § 38.

⁵ Např. čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod („...*bez zbytečných průtahů*...“), čl. 24 odst. 2 Ústavy Španělska z roku 1978 („...*sin dilaciones indebidas*...“), ve vztahu k trestnímu řízení též dodatek č. 6 k Ústavě Spojených států Amerických z roku 1787 („...*right to a speedy trial*...“).

⁶ K tomu viz stanovisko Nejvyššího soudu uvedené v pzn. pod čarou 2 a mnohá další na něj navazující rozhodnutí dostupná na internetových stránkách www.nsoud.cz.

⁷ Např. rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 22. 7. 2009, sp. zn. **1 Co 315/2008**, či ve vztahu k náhradě nemajetkové újmy za nezákonné rozhodnutí či nesprávný úřední postup podle zákona č. 82/1998 Sb., usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. **30 Cdo 3394/2010**.

neoprávněného zásahu.⁸ Vlivem nepřiměřené délky řízení tak dochází k tomu, že vůbec nedojde k naplnění účelu soudního procesu.⁹

Lze však poukázat i na jiné případy, kdy sice k vydání konečného rozhodnutí ve věci samé dojde, avšak po tak dlouhé době, že vlastní vymožení práva se stává již fakticky nemožným nebo pro osobu oprávněnou bezsmyslým. Jako příklad může sloužit spor o zaplacení dluhu, v němž je sice nakonec pravomocným soudním rozhodnutím uložena povinnost žalovanému zaplatit žalobci částku odpovídající dluhu (včetně případného příslušenství), ovšem v průběhu takto dlouze vedeného řízení se žalovaný (dlužník) dostane postupně do takové majetkové situace, která ústí v naplnění podmínek pro zastavení výkonu rozhodnutí podle § 268 odst. 1 písm. e) o. s. ř.; stručně řečeno, dlužník se stane nemajetným. Je totiž třeba – podle mého názoru – trvat na tom, že účelu soudního řízení v takovém případě není dosaženo již samotným vydáním soudního rozhodnutí, tedy dosažením „akademického výroku“, ale až tím, že dojde k naplnění práva, kterému měla být v soudním řízení poskytnuta ochrana.

Nelze navíc odhlédnout od určitého psychického stresu daného stavem nejistoty, které dlouze vedené soudní řízení zpravidla svým účastníkům působí, ani od dalších nepříjemných okolností zásadním způsobem ovlivňujících život jedince.¹⁰ Naprosto zásadním negativem narůstajícího počtu dlouhých soudních řízení je též ztráta důvěry účastníků (a občanů vůbec) v celé soudnictví.

Domnívám se, že pod zorným úhlem právě vyložených argumentů je důležitost projednání případu (nejen) soudem v přiměřené době více než zřejmá. V kontrastu s tím pak působí statistiky nejružnějších vnitrostátních či mezinárodních institucí, které svědčí spíše ve prospěch tvrzení, že soudní řízení je stále během na dlouhou trať, a to

⁸ Zde se ovšem objevuje snaha soudů o určitou modifikaci ve vztahu k právníkům osobám – srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2011, sp. zn. **30 Cdo 5421/2008**.

⁹ Dalším příkladem z praxe, kdy nedošlo k naplnění účelu soudního řízení, je řízení o výchově nezletilého dítěte, kterýžto proces musel být po deseti letech svého trvání zastaven z toho důvodu, že osoba, o jejíž výchovu se mělo jednat, nabyla zletilosti.

¹⁰ Jako do značné míry extrémní příklad lze uvést řízení o rozvod manželství. Po dobu jeho trvání je účastníkům znemožněno uzavřít manželství s jinou osobou. Nedojde-li k jiné dohodě, pak i majetek je stále v režimu společného jmění manželů a všechna nově nabytá majetková práva a obdobně též závazky spadají do tohoto společného jmění. Poukazuji též na trestní řízení, které zvláště v případech, kdy je vedeno proti osobě, která trestný čin nespáchala, může být velmi stresující. K tomu viz též nálezy Ústavního soudu ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. **I. ÚS 554/04**, publikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu pod č. 67/2005).

i v evropském kontextu.¹¹ Potřebu vhodného nastavení podmínek „rychlého“ řízení si snad uvědomuje i český zákonodárce, byť kroky, které zatím činí spíše pod tlakem Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) jsou – alespoň podle mého mínění – značně neúplné a nekoncepční.

Při akcentu potřeby rychlosti soudního řízení je na druhé straně nezbytné si uvědomit, že soudní proces je ovládán celou řadou dalších zásad a pravidel, která se vůči požadavku rychlosti mohou dostat do jisté kontrapozice. Jinými slovy řečeno, přílišná maximalizace rychlosti řízení může způsobit jinou jeho vadu, a tedy opět porušení práva na spravedlivý proces. K tomu v celku přílehlavě uvedl Ústavní soud následující: *„Rychlost řízení může být uvažována až v rámci konkrétního – spravedlivého – procesu. Proces – byť by byl garantován jako „rychlý“ – by neměl rozumného smyslu, pokud by nebyl spravedlivý, negarantoval spravedlivý výsledek, tedy (mj.) pokud by v něm neměl každý možnost domáhat se ochrany svého práva[...]. Základní právo dle čl. 36 odst. 1 Listiny každého na ochranu svého práva, realizované v řízení, z povahy věci předchází rychlosti tohoto řízení, je jeho obligatorním východiskem. Jinak by se proces, a v něm i jeho rychlost, prakticky stávala samoučelem.“*¹²

Ačkoliv Ústavní soud jakoby tímto vylučoval rychlost řízení z obsahu práva na spravedlivý proces, s čímž – jak plyne z výše uvedeného – nesouhlasím, má jistě pravdu v tom, že rychlost nemůže být alfou a omegou každého postupu soudu. Vyjádřená myšlenka se ostatně materiálně prosazuje tím, že při zvažování toho, zda řízení je či není nepřiměřeně dlouhé, se přihlíží k celé řadě obecně definovaných kritérií promítnutých do konkrétních okolností daného případu. Každé řízení je proto nejprve třeba vést důkladně s ohledem na všechna další procesní práva účastníků řízení, a to tak, aby ve výsledku byl postup

¹¹ Za Českou republiku jsou podrobné statistiky o vyřizování věcí za určité období a o řízeních pravomocně neskončených do sedmi let přístupné na internetových stránkách Ministerstva spravedlnosti: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=399&d=35026>. Evropský soud pro lidská práva se potýká se značným nárůstem stížností souvisejících s porušením práva na přiměřenou délku řízení. Od roku 1968 rozhodnutí týkající se tohoto práva tvořila téměř 30% veškeré rozhodovací činnosti tohoto soudu, a to s pravidelným nárůstem až do roku 2003, kdy tvořila více jak polovinu jeho rozhodovací činnosti (viz European Court of Human Rights, 2003 Annual Report, Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2004, p. 71). Statistiku vydaných rozsudků ESLP podle porušeného článku Úmluvy ve vztahu k jednotlivým státům za léta 1959 až 2010 je možné najít na internetových stránkách <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Reports+and+Statistics/Statistics/Statistical+data/>. Podle nich shledal ESLP porušení práva na přiměřenou délku soudního řízení v tomto období celkem ve 4469 případech.

¹² Nález pléna Ústavního soudu ze dne 1. 7. 2010, sp. zn. **Pl. ÚS 14/10** (241/2010 Sb.).

soudu vzhledem ke konkrétním okolnostem případu „přiměřeně rychlý“.

2. PŘIMĚŘENÁ DOBA ŘÍZENÍ

Při obecné formulaci nároků na přiměřenou délku (soudního) řízení je první konstruktivní otázkou, která se stanoví ona přiměřená (adekvátní) doba řízení? Již z názoru Ústavního soudu uvedeného v posledním odstavci předcházející části příspěvku nepochybně vyplývá, že přiměřenou dobu řízení nelze stanovit předem pro všechna řízení, neboť vždy je třeba přihlížet k individuálním okolnostem každého případu.¹³ Je samozřejmě nutné odlišit speciální případy, v nichž je stanovena k provedení úkonu pevná lhůta a/nebo je kladen důraz na rychlý postup (např. § 180a odst. 1, § 191b odst. 4, § 191d odst. 4, § 200d odst. 3 o. s. ř. či § 71 odst. 3 správního řádu, § 71 odst. 5 tr. ř.).

Ten, kdo posuzuje přiměřenost délky řízení, musí nejprve určit celkovou dobu řízení. Není možné vycházet jen z délky průtahů či doby nečinnosti soudu. Zde je nutno upozornit na rozdíl mezi nepřiměřenou délkou řízení a vznikem tzv. průtahů tak, jak oba pojmy chápe judikatura. „Průtahy v řízení jsou jevem, kdy soud (či jiný státní orgán) nekoná v zákonem stanovené či přiměřené době, a jde tedy zpravidla (nikoliv však vždy) o příčinu nepřiměřené délky řízení. K porušení práva na přiměřenou délku řízení však dochází tehdy, jestliže řízení trvá nepřiměřeně dlouhou dobu, a to bez ohledu na to, zda v daném řízení byly zaznamenány průtahy ze strany příslušného orgánu.“¹⁴ K tomu by bylo možno dodat, že řízení nemusí být dlouhé jen tehdy, pokud soud nekoná, ale (a dosti často) též proto, že koná příliš (nadbytečně) nebo koná nehospodárně.

Vychází se přitom z toho, že řízení trvá od svého zahájení (zpravidla stanoveno v příslušném procesním předpisu) do vydání posledního rozhodnutí v dané věci (tedy včetně rozhodnutí o odvolání, dovolání, kasační stížnosti, ústavní stížnosti apod.).¹⁵

¹³ I když v podvědomí mnoha právníků koluje určitá představa toho, co je to rozumná doba řízení a ti odvážnější z nich ji občas i vysloví. Z takových „kuloárních“ zdrojů se podává, že například trestní řízení by nemělo trvat rozhodně déle než jeden rok na jednom stupni, civilní pak ne déle než dva roky na jednom stupni apod. Nicméně srov. výše uvedené stanovisko Nejvyššího soudu bod IV.

¹⁴ Stanovisko Nejvyššího soudu Cpjn 206/2010 (viz výše), bod III.

¹⁵ Za splnění určitých předpokladů je do celkové doby řízení nutno započítat i dobu vykonávacího (exekučního) řízení – viz Stanovisko Nejvyššího soudu, bod III, 2; nebo rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 29. 3. 2006, ve věci *Cocchiarella proti Itálii*, stížnost č. 64886/01, § 87.

Takto stanovená délka řízení se pak poměřuje kritérii, která ve své judikatuře vymezil ESLP a k nimž se přiklonil ve své rozhodovací činnosti i Nejvyšší soud. Zákonodárce ostatně kritéria stanovená ESLP také převzal, a to do § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb., nicméně se tak stalo za účelem stanovení výše přiměřeného zadostiučinění v penězích za nemajetkovou újmu nepřiměřenou délkou řízení způsobenou. Při rozhodování o poskytnutí nemajetkové újmy za porušení práva na přiměřenou délku řízení se tak tato kritéria dostávají do hry hned dvakrát.

Přihlíží se k těmto kritériím:

složitosti případu,

chování účastníků,

postupu soudu (či jiného orgánu veřejné moci),

počtu instancí, v nichž byl daný případ projednáván,

významu předmětu řízení pro účastníky.¹⁶

Na tomto místě není ani vhodné, ani potřebné detailně rozebírat význam a obsah jednotlivých měřítek, ostatně byla takto rozvedena v judikatuře ESLP, Ústavního a Nejvyššího soudu. Doplním tedy jen, že pod kritérium ad b) se často subsumuje úvaha o tom, zda účastník podal návrh na určení lhůty k provedení úkonu podle § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. Nestalo-li se tak, je mu to kladeno k tíži v tom smyslu, že na dobu řízení se hledí jako na kratší nebo je účastník v roli osoby poškozené krácen na náhradě nemajetkové újmy. Tento postup ovšem Nejvyšší soud reprobval, a to i ve vztahu ke změnám tohoto institutu po 30. 6. 2009, kdy stížnosti podle zmíněného ustanovení již nemusí předcházet tzv. stížnost hierarchická (podle § 164 odst. 1 téhož zákona). Nejvyšší soud k tomu uvedl, že „[...] není přiléhavé přičítat absenci postupu podle tohoto ustanovení k tíži poškozeného (dotčeného účastníka řízení – pzn. autora), neboť není obecně povinností účastníků řízení vést orgány veřejné moci k dřívějšímu rozhodnutí. Vydat rozhodnutí v přiměřené době je naopak obecnou povinností těchto orgánů.“¹⁷

3. JAK ČELIT NEPŘIMĚŘENÉ DÉLCE ŘÍZENÍ?

Jak jsem již vyjádřil jinými slovy výše, má-li být základní úloha soudnictví (vyjádřená např. v čl. 4 Ústavy České republiky) naplněna, musí být efektivní. Ochrana práv a základních svobod není účinná,

¹⁶ Viz zejména rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 29. 3. 2006, ve věci *Apicella proti Itálii*, stížnost č. 64890/01, § 66.

¹⁷ Stanovisko Nejvyššího soudu, bod IV, ad b).

jestliže k ní dochází ze značným odstupem od aktu (zásahu), který si aktivitu soudní moci vynutil (kterým byla soudní moc v konkrétním případě aktivizována), na což v podstatě poukazují i některé právní předpisy procesního charakteru (např. § 6 o. s. ř.).

Na schopnost soudů vyřídit případ v rozumném čase má nicméně vliv celá řada okolností, které nemusí být vždy předvídatelné, a které se tedy jen stěží dají předem eliminovat. Tato skutečnost našla svoji alespoň částečnou reflexi i v judikatuře ESLP, jenž dospěl k závěru, že dočasné nahromadění nápadu neznamena odpovědnost na straně smluvních států. Státy a orgány jednající jejich jménem jsou však povinny pružně na takové (výjimečné) situace reagovat a hledat a přijmout optimální řešení.¹⁸ Nelze ovšem odhlédnout od toho, že (i) v prostředí České republiky existují na straně orgánů veřejné moci nedostatky dlouhodobějšího charakteru, jejichž odbourání by bylo třeba řešit zcela zásadními a koncepčními změnami. Zákodárce se tu a tam snaží najít nějakou cestu vypořádání se s tímto problémem, žel doposud to byly cesty pouze s jedním jízdním pruhem a často též cesty slepé.

Podle mého názoru lze způsoby řešení hledat jistě a zřejmě především v koncepci kvalitní právní úpravy soudního řízení. Nicméně určité zlepšení mohou přinést také jak organizační změny (opatření) u konkrétního soudu, tak úprava – řekněme – administrativního postupu při vyřizování věci jednotlivými soudci. Určité postupy je možno doporučit i účastníkům řízení, byť nelze odhlížet od toho, že primární odpovědnost za délku řízení leží na státu a jeho orgánech. Právní předpisy se ovšem snaží klást určitou část odpovědnosti za dobu řízení i na jeho účastníky, což se projevuje v nejrůznějších specifických procesních institutech, jejichž dopad na (uspokojivou) délku řízení je nejistý.

Z těchto důvodů jsem rozdělil nástroje určené k zabránění nepřiměřené délky řízení do tří kategorií podle toho, jakým způsobem a kým mohou být uplatňovány (přijímány). Odhlížím přitom od kompenzačního prostředku nápravy nepřiměřené délky řízení, neboť ten k zabránění nepřiměřené délky řízení nevede, resp. nevede k tomu přímo. Souhlasím se závěrem, že *„nejvhodnějším a z dlouhodobého hlediska žádoucím řešením problematiky nepřiměřeně dlouhých řízení jsou preventivní opatření; taková právem předvídaná organizace a takové právem regulované fungování moci soudní, které poskytuje podmínky k vedení řízení, jehož výsledkem jsou co možná nejrychlejší*

¹⁸ Srov. např. rozsudek ESLP ze dne 13. 7. 1983, ve věci *Zimmermann a Steiner proti Švýcarsku*, stížnost č. 8737/79, § 29.

*rozhodnutí ve věci samé, a to při zachování principů zákonnosti a spravedlivosti řízení.*¹⁹

Na tomto místě si též dovoluji poukázat na jednu formulační nepřesnost objevující se v řadě právních analýz a dokumentů zabývajících se délkou řízení.²⁰ Jde o pojem „preventivní prostředky nápravy“ nepřiměřené délky řízení. Tento pojem je *contradictio in adiecto*, neboť náprava směřuje vždy vůči něčemu, co již bylo narušeno a tomuto narušení již nelze z logiky věci preventivně zamezit. To vyplývá i z konstrukce jednotlivých právních institutů, které bývají mezi takové prostředky počítány; tzv. hierarchická stížnost podle § 164 zákona č. 6/2002 Sb., dále návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu podle § 174a téhož zákona či ústavní stížnost – to vše jsou nástroje v rukách účastníků řízení, jejichž důvodné uplatnění reflektuje skutečnost, že v daném soudním řízení došlo či dochází k pochybením majícím za následek nárůst délky řízení. Byť se ještě nutně nemusí jednat o porušení práva účastníka na projednání věci v přiměřeném čase²¹, tak jako tak nemůže dojít k napravení negativního jevu, který je předmětem účastnické stížnosti či návrhu. Hovořil bych proto spíše o nástrojích účastnických, které mají za cíl upozornit na ne zcela plynulý vývoj soudního řízení, a preventivně tak zamezit jeho dalšímu prodlužování. Někdy se též hovoří od nástrojích akceleračních.

V obecné rovině tak mohou být rozlišeny tyto preventivní nástroje:

nástroje působící přímo ze zákona,

nástroje soudcovské a

nástroje účastnické.

¹⁹ Viz výše uvedené stanovisko Nejvyššího soudu, bod I. Jinými slovy též např. rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 16. 9. 1996, ve věci *Süßmann proti Německu*, stížnost č. 20024/92, § 22.

²⁰ Viz např. **Soudní průtahy: preventivní a kompenzační prostředky nápravy.** Liga lidských práv, 2009. http://www.llp.cz/_files/file/Analyza_soudni_prutahy_.pdf

²¹ V tomto ohledu je nutno upozornit na různou formulaci základních práv zakotvených v Úmluvě na ochranu základních práv a svobod v čl. 6 odst. 1 a v Listině základních práv a svobod v čl. 38 odst. 2. První dokument hovoří o právu na projednání věci v rozumném čase (český překlad pak hovoří o přiměřené lhůtě), druhý dokument vyslovuje, že každý má právo, aby jeho věc byla projednána bez zbytečných průtahů. K rozlišení obou pojmů v judikatuře Nejvyššího soudu viz výše. Je tedy otázkou, zda-li může dojít k porušení práva zakotveného v čl. 38 odst. 2 LZPS, aniž by muselo dojít k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, a naopak. Domnívám se, že tomu tak být nemůže, neboť obě ustanovení sledují stejný cíl, byť jej jinak jazykově vyjadřují.

3.1 NÁSTROJE PŮSOBÍCÍ PŘÍMO ZE ZÁKONA

Právní předpisy (a mezi nimi zejména ty procesního charakteru) by ideálně měly obsahovat taková pravidla řízení, která – jak již vyjádřil ESLP i Nejvyšší soud – v obecné rovině nastaví podmínky umožňující vedení spravedlivého řízení a jeho skončení v rozumném čase. V tomto ohledu může zákonodárce postupovat v zásadě dvojitým způsobem. Jednak může zakotvit (vytvořit) takové procesní instrumenty, které budou pro zamezení nepřiměřené délky řízení k dispozici soudcům či účastníkům řízení a bude záviset pouze na těchto orgánech či účastnících, zda jich využijí. Nebo přijme taková pravidla, která budou aplikována na předem neurčený okruh případů bez ohledu na vůli dotčených orgánů či účastníků. První oblast spadá do mnou vymezených skupin b) a c), ačkoliv je zcela nevyčerpává.

Na tomto místě lze tedy poukázat zejména na zákonnou koncentraci civilního soudního řízení, a to zejména po novele občanského soudního řádu provedené zákonem č. 7/2009 Sb., jenž nabyl účinnosti dne 1. 7. 2009. Touto novelou byl z pravidla koncentrace řízení do té doby významně omezeného v § 118b a § 118c o. s. ř. učiněn univerzální princip občanského řízení sporného. Právní úprava nově stanoví, že účastníci sporného řízení mají možnost tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhopat potřebné důkazy „jen do skončení zákonem stanovené, popřípadě soudem dodatečně poskytnuté lhůty“.²² Koncentrace řízení v zásadě nastává ke skončení přípravného jednání, bylo-li v konkrétním případě provedeno, jinak ke konci prvního jednání ve věci. V prvním případě je nezbytné poskytnout účastníkům poučení, že ke koncentraci dochází a jaké to má následky, v případě druhém zákon poučení ze strany soudu nevyžaduje (i když se dovozuje z § 5 o. s. ř.). Pravidlo koncentrace se přitom nevztahuje jen na tvrzení a důkazy týkající se základu nároku, ale též jeho výše.²³

Zákon takto stále důrazněji nutí účastníky řízení, aby své procesní povinnosti plnily ve vymezeném časovém úseku a jejich nesplnění v tomto limitu stíhá důsledky plynoucími z neusnesení břemene tvrzení a břemene důkazního. Je přitom nutné si povšimnout toho, že zákonodárce tímto výrazně omezil, popřípadě zcela vyloučil, postupy s obdobnými důsledky činěné z vůle soudu či účastníků řízení. Soudce má totiž k dispozici samostatné nástroje, jimiž může donutit účastníky plnit procesní povinnosti ve stanovené době [§ 114a odst. 2 písm. a), § 114b odst. 1 a § 114c o. s. ř.]. Účastníci řízení zase mohli až do uvedené novely občanského soudního řádu navrhnout soudu

²² K tomu blíže: **Drápal, L., Bureš, J. a kol.** *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, str. 836 a násl.

²³ Karel Svoboda ve svém příspěvku na zdejší konferenci vtipně poznamenal, že soudní řízení je někdy koncentrováno dříve, než si soudce a účastníci uvědomí, co je vůbec předmětem koncentrace (viz Karel Svoboda, *Obtíže spojené s definováním pojmu "civilní proces"*).

koncentraci řízení, pakliže docházelo k průtahům proto, že další účastník byl nečinný nebo že přes výzvy soudu nevyklíčil všechny rozhodné skutečnosti nebo neoznačil potřebné důkazy (zrušený § 118c o. s. ř. – tzv. koncentrace vhodná). Těto možnosti však byli zbaveni a koncentrace se stala téměř neovlivnitelnou zásadou civilního sporu.

Cílem komentované právní úpravy je jistě zamezit prodlužování délky řízení z důvodu neutuchajících účastnických tvrzení a důkazních návrhů, jejichž záměrem je často umělé prodloužení doby trvání sporu. Takové legislativní úsilí však podle mého názoru klade velkou zátěž pouze na účastníky řízení, a zbavuje tak soud odpovědného postupu v konkrétním řízení. V konečném důsledku pak může toto paušální pravidlo vést ke kolizi s dalšími součástmi práva na spravedlivý proces, jak o tom bylo hovořeno výše.²⁴

Vedle pravidla koncentrace řízení lze poukázat na nejrůznější zákonné procesní lhůty stanovené k provedení určitého procesního úkonu ze strany soudu, která se ale v civilním řízení převážně netýkají řízení sporných (viz např. § 75c odst. 2, § 191b odst. 4, § 191d odst. 4, § 193e odst. 2, § 200d odst. 3 o. s. ř.). Takové procesní lhůty je možné najít i v jiných procesních předpisech (např. § 71 odst. 3 správního řádu či § 71 odst. 5 trestního řádu). Opomenout nelze ani lhůty stanovené pro písemné vyhotovení rozsudku v § 158 odst. 4 o. s. ř., v § 129 odst. 2 tr. ř. či v § 54 odst. 3 s. ř. s.

Jelikož se doba řízení pojímá jako celek, je možné zmínit i procesní lhůty, které jsou dány účastníkům řízení k podávání nejrůznějších opravných prostředků.

3.2 NÁSTROJE SOUDCOVSKÉ

Soudce (předseda senátu), jemuž podle rozvrhu práce daného soudu přísluší vedení řízení a rozhodnutí v konkrétním případě, má k dispozici celou řadu prostředků k takovému uspořádání řízení, aby mohl vydat rozhodnutí ve věci samé v rozumném čase. To platí i pro civilní soudní řízení sporné, v kterémžto případě může být celková doba řízení významně ovlivněna úkony účastníků pramenícími z dispoziční zásady. V souvislosti s povinností státu organizovat svůj soudní systém takovým způsobem, aby nedocházelo k porušování práva účastníků na přiměřenou dobu řízení, je (vedle regulace působící přímo ze zákona) schopnost organizace řízení zákonným soudcem tím nejdůležitějším faktorem (ne)přiměřené délky řízení.

Soudce má k ruce celou řadu zákonem předvídaných nástrojů, které může využívat za účelem toho, aby řízení probíhalo hladce a

²⁴ Může dojít ke zmaření účelu řízení, který je vyjádřen např. v § 6 o. s. ř., tedy že: „V řízení postupuje soud v součinnosti se všemi účastníky řízení tak, aby ochrana práv byla rychlá a účinná a aby **skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly spolehlivě zjištěny.**“

v rozumném čase. Tato povinnost je mu v civilním soudním řízení ostatně uložena přímo zákonem, neboť jednou z povinností předsedy senátu je, že připraví jednání tak, aby bylo možné věc rozhodnout zpravidla při jediném jednání (§ 114a odst. 1 o. s. ř.). K takovéto řádné přípravě má přitom odpovídající institucionalizované prostředky zakotvené v § 114a odst. 2 až § 114c o. s. ř. Tyto prostředky jsou velmi účinné (a stále účinnější), avšak pokud ani ty nepostačují k uspokojivé přípravě jednání, může soudce postupovat jinými způsoby tak, aby naplnil cíl § 114a odst. 1 o. s. ř.

Cílem přípravy jednání ve sporném řízení je identifikace těch skutkových okolností, které jsou pro daný případ právně významné a mezi účastníky sporné a vytvoření seznamu důkazů, které bude za tímto účelem třeba provést. Jak uvádí komentářová literatura, jedná se o zásadu, která „vyjadřuje metodu přípravy jednání, nikoliv požadavek skončit věc při prvním jednání. Spíše se naznačuje, že všechny tyto úkony je třeba provádět promyšleně, takže bude-li mít jednání soudcem očekávaný průběh, věc bude z hlediska projednávání opravdu „trvat“ je jedině jednání.“²⁵

Z toho je zjevné, že (kvalitní) příprava jednání má (nejen) v civilním soudním řízení naprosto zásadní vliv na další vývoj řízení, a tedy i na celkovou dobu jeho trvání. Otázkou ovšem je, kterak soudci těchto nástrojů využívají, tedy jak důkladně a promyšleně jednání připravují.²⁶

Kvalita přípravy jednání se projevuje i v dalším postupu soudu a vývoji celého řízení. Mám namysli notoricky známé nadbytečné zadávání znaleckých posudků nebo obecně provádění důkazů, o nichž je již předem zřejmé, že ke spolehlivému zjištění rozhodných skutečností nejsou třeba.²⁷ Soudce by se neměl stát pasivním pozorovatelem soudního řízení, ale měl by jej vést (měl by být tzv. case manager)²⁸. To se týká např. provádění důkazů. Strany sporu leckdy zavalují soud mnohými návrhy na provedení nejrůznějších

²⁵ Viz dílo citované sub pzn. pod čarou č. 22, str. 780.

²⁶ Setkal jsem se i s takovým civilním sporným řízením, v němž se do vydání prvního rozhodnutí ve věci samé, konalo celkem šestnáct jednání. Důvody pro jejich nařizování přitom v drtivé většině nespočívaly na straně účastníků.

²⁷ Odstrašujícím případem může být řízení, v němž došlo k prodloužení jeho trvání o více jak dva roky proto, že příslušný soudce vyžadoval předložení jiného soudního spisu, avšak činil tak velmi laxně. Přitom nikdo z účastníků provedení takového důkazu nenavrhol a nebylo jej ani třeba.

²⁸ Toto pojetí soudce se opakovaně a s důrazem objevuje např. v **American Bar Association Trial Management Standards** – částečně dostupné např. zde: http://www.lasc.org/la_judicial_entities/Judicial_Council/Delay_Guidelines.pdf

důkazních prostředků a soud je automaticky přijímá bez úvahy o tom, zda směřují k tomu, co má být v řízení zjištěno, zda se tedy nejedná o důkazy nadbytečné (irelevantní, opakující se, kumulující, zbytečně rozsáhlé či zbytečně časově či technicky náročné).

Vedle přípravy jednání pak mnoho záleží i na organizačních schopnostech soudce, na jeho kapacitě organizovat práci a vyřizování věcí tak, aby řízení probíhalo bez zbytečných průtahů (tzv. case management). Tato úloha soudce není jednoduchá, to se však od jeho funkce obecně očekávat nedá. Jedná se o rovinu soudcovské činnosti, která bývá často označována za administrativní či úřednickou. Nutno ovšem dodat, že takto je k obdobným požadavkům kladeným na činnost soudce přistupováno i v zemích s anglosaskou právní tradicí, kde bychom pojem „úřednický“ ve vztahu k práci soudce jen těžko hledali. Příslušní autoři též hovoří o tom, že nejvýznamnějšími změnami soudcovské role byly v poslední době právě ty, které se týkají jeho „administrativní odpovědnosti“.²⁹

V této skupině mám namysli zejména pružný a kontinuální postup soudce při komunikaci s účastníky řízení, a to zvláště v souvislosti se zjištěním naplnění podmínek řízení a dalších úkonů. Typickým neduhem bývá vyzývání k doplnění či upřesnění žaloby se značným odstupem od jejího podání (navíc aniž by toho bylo v některých případech třeba), vyzývání k zaplacení soudních poplatků po několika měsících od podání žaloby, zdlouhavý postup soudu při předkládání spisu soudu vyšší instance po podání opravného prostředku atd.

Podle mého názoru sem spadají ale i úkoly soudce spočívající v přehledné evidenci jemu napadlých případů, která by mu měla umožňovat snadné zjištění stádia řízení a dosavadního jeho postupu (jednotlivých kroků). S tím dále souvisí organizovaná spolupráce s asistenty soudce a s nižším soudním aparátem.

V případě velkého náporu napadlých případů, jenž neumožňuje jejich plynulé vyřizování, by měl soudce uvážit, zda některé z těchto věcí nezasluhují jeho zvláštní pozornost, tedy zpravidla přednostní vyřízení. Stanovení pořadí vyřizování případů může na druhou stranu vzbuzovat pochybnosti týkající se nestrannosti soudce, avšak ty mohou být – podle mého názoru - rozptýleny tehdy, jestliže soudce postupuje podle předem stanovených objektivních kritérií. Takovým objektivním kritériem může být například význam předmětu řízení pro daného účastníka, který může být dán jeho věkem či zdravotním

²⁹ **Shaman, J. M., Lubet, S., Alfini, J. J.** *Judicial Conduct and Ethics*. Charlottesville, Virginia: The Michie Company (Law Publisher), 1990, str. 53 a násl. V tomto díle je poukázáno na to, že soudci se musí stát aktivními správci (administrátory) případu, což je dáno jednak růstem nápadu a jednak zvyšující se komplexitou moderního řízení.

stavem.³⁰ Ostatně s přednostním vyřizováním některých věcí počítají výslovně i některé právní předpisy (např. § 56 s. ř. s.).

V neposlední řadě též závisí na odborné připravenosti soudce rozhodovat i nelehké případy, které se se vzrůstající komplexitou mezilidských vztahů stávají rovněž složitějšími. Soudce by pak neměl být veden k prokrastinaci u věcí, které se jeví jako komplikované, a k jejich odkládání mimo chronologický seznam nápadu. Na druhé straně je zřejmé, že podobné případy si vždy vyžádají více času jak pro přípravu, tak i pro samotné rozhodnutí. Koneckonců i zdánlivě jednoduché případy vyžadují pečlivou přípravu, řádné „seznámení se se spisem“ a dobrou orientaci v právní úpravě proto, aby soudce rozhodl „správně“.³¹ Podle mého názoru by však ani český soudce neměl aspirovat na to býti Dworkinovým Herculem, jenž má na správné rozhodnutí neomezeně dlouhou dobu.

Ačkoliv je tedy možno v práci soudců jistě najít nějaké rezervy, je nutno též upozornit na notoricky známou přetíženost (nejen) českých soudů. Příslušné orgány by proto měly – vedle koncepčních změn zejména v právní úpravě mimosoudních řešení sporů (mezi něž zcela jistě nelze započítat rozhodčí řízení v současné podobě) – každému soudci v České republice zajistit dostatečnou administrativní i odbornou oporu (dostatek zapisovatelek, vyšších soudních úředníků a asistentů) odpovídající pracovním zázemím a finanční ohodnocení. Soudci sice musí v rámci své profesní odpovědnosti umět zvládat i nápor nově napadlých případů, ale nemohou činit nic, co je nad jejich síly. Jak trefně poznamenal Nejvyšší soud Kalifornie: „[...] zatímco lze od soudce očekávat, že bude pilný, pracovitý, a dokonce – je-li to nutné – i sebeobětující, nemůže být od něj očekáváno, že pod hrozbou služební disciplíny bude plnit úkoly, které jsou za hranicí jeho schopnosti a prostředků.“³²

³⁰ Viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2011, sp. zn. **30 Cdo 2742/2009**, nebo rozsudek ESLP ve věci **Schmidtová proti České republice** ze dne 22. 7. 2003, stížnost č. 48568/99, odst. 68.

³¹ Zajímavý je v tomto ohledu případ amerického soudce, jenž vykazoval značné prodlevy ve vyřizování – řekli bychom – rutinních záležitostí. Kalifornský soud dospěl k závěru, že tato zpoždění byla významně zapříčiněna soudcovou „snahou dosáhnout takového stupně pečlivosti a pílě v aplikaci práva, která byla nerealistická a často neodůvodněná.“ Takovýto postup však podle soudu „neznamená porušení povinnosti“ [povinnosti promptně vyřídit nápad – „to promptly dispose of their court's business“ – Canon 3A(5) – The Code of Judicial Conduct – pzn. autora] – **McCartney v. Commission on Judicial Qualifications** [12 Cal. 3d 512, 526 P. 2d 268, 116 Cal. Rptr. 260 (1974)].

³² Rozhodnutí Nejvyššího soudu Kalifornie ve věci **Mardikian v. Commission on Judicial Performance**, 40 Cal.3d 473, dostupné na:

3.3 NÁSTROJE ÚČASTNICKÉ

Již výše jsem uvedl a podpořil judikaturou, že není povinností účastníků řízení vést orgány veřejné moci k dřívějšímu rozhodnutí a že vydat rozhodnutí v přiměřené době je naopak obecnou povinností těchto orgánů. Je ale podle mého názoru v pořádku, jestliže účastníci řízení mají k dispozici určité nástroje, jejichž využitím mohou upozornit na již nastalé prodělky ve vyřizování případu, přičemž však tyto nástroje musí mít určité procesní důsledky. Český právní řád skýtá účastníkům soudních řízení tyto možnosti:

1. Tzv. hierarchickou stížnost podle § 164 zákona č. 6/2002 Sb.,
2. návrh na určení lhůty k provedení procesního úkonu podle § 174a zákona č. 6/2002 Sb.,
3. ústavní stížnost.

První z uvedených nástrojů je již dlouhou dobu považován za neúčinný, k čemuž se vyslovil i ESLP. Problém tkví v tom, že podání této stížnosti nemá žádný závazný právní dopad na vyřizování věci. Stěžovatel sice musí být o vyřízení stížnosti příslušným orgánem státní správy soudu informován, ale není mu dáno žádné osobní právo, aby dohledová pravomoc státu byla vykonána.³³ Jinými slovy řečeno, "*stížnost je ve skutečnosti pouhou informací předkládanou správnímu orgánu, pomocí které účastník řízení žádá, aby tento, pokládá-li to za vhodné, využil své pravomoci*".³⁴ Ze statistik ministerstva spravedlnosti je potom možné vysledovat, že stížnosti podle § 164 jsou i nadále podávány i za účelem upozornění na průtahy v řízení, přičemž po provedení novely zákonem č. 7/2009 Sb. (viz níže), jejich počet v tomto směru logicky poněkud poklesl, i když se podle mého názoru nedá hovořit o propastném rozdílu.³⁵

(<http://scocal.stanford.edu/opinion/mardikian-v-commission-judicial-performance-30765>, naposledy navštívené 19. listopadu 2011).

³³ Např. rozsudek senátu druhé sekce ESLP ze dne 10. 7. 2003, ve věci *Hartman proti České republice*, stížnost č. 53341/99, § 45. V této věci ESLP ještě posuzoval právní úpravu obsaženou v zákoně č. 335/1991 Sb.

³⁴ Hubálková, E. K účinnosti právních prostředků nápravy ve stížnostech na průtahy soudního řízení. *Judikatura Štrasburského soudu, Bulletin advokacie*. 2004, č. 10, s. 10. Citováno z analýzy Ligy lidských práv (viz poznámka pod čarou č. 20)

³⁵ Statistiky jsou dostupné na internetových stránkách ministerstva spravedlnosti: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5237&d=30923>
7

U návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu je situace poněkud odlišná, a to od účinnosti novely zákona č. 6/2002 Sb. provedené zákonem č. 7/2009 Sb., tedy od 1. 7. 2009. Do té doby však i tomuto podání musela povinně předcházet výše komentovaná hierarchická stížnost, a proto ani takový prostředek nebyl považován za schopný účinně zamezit další nepřiměřené délce řízení.³⁶ Po 30. 6. 2009 je sice možno z pohledu judikatury ESLP řadit tento procesní nástroj mezi ty účinné, avšak ani tak není přiléhavé přičítat k tíži účastníka, jestliže za nastalých průtahů v řízení tohoto nástroje nevyužil.³⁷ To z důvodů, které byly uvedeny v prvním odstavci této podkapitoly. Tímto návrhem se příslušný soud musí zabývat s konkrétním - právně relevantním - výsledkem. I zde je k vyřízení návrhu určena poměrně krátká lhůta (20 pracovních dnů) a soud o něm rozhoduje usnesením. Jestliže vzhledem k definovaným okolnostem případu (§ 174a odst. 8) shledá, že dochází k průtahům, "určí lhůtu pro provedení potřebného procesního úkonu". Touto lhůtou je soud, příslušný k provedení úkonu, vázán. Nerespektování této lhůty ze strany konkrétního soudce pak může být kárným proviněním ve smyslu § 87 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb.

Třetí možností je podat ústavní stížnost na postup soudu, kterým došlo k porušení základního práva garantovaného v čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, přičemž Ústavní soud může, v případě že k takovému postupu došlo, konstatovat porušení práva a příslušnému soudu uložit, aby dále v průtazích nepokračoval. Takový výsledek má bezesporu svou autoritu, nicméně žádné relevantní právní následky nebudí. Navíc je nutno zohlednit, že Ústavní soud při limitu svých personálních zdrojů sám vykazuje značné množství nápadů ústavních stížností, a je proto pro něj značně problematické se takovými stížnostmi včas zabývat.

Na tomto místě není možné znovu nepřipomenout procesní institut civilního soudního řízení využitelný v případě průtahů zapříčiněných (záměrným) "zdržování" protistrany.³⁸ Tento prostředek byl obsažen v dnes již zrušeném § 118c o. s. ř., v němž bylo stanoveno, že "*dochází-li v projednání věci k průtahům proto, že účastník je nečinný nebo že*

³⁶ K tomu viz např. rozsudek senátu druhé sekce ESLP ze dne 21. 12. 2004, ve věci *Škodáková proti České republice*, stížnost č. 71551/01, § 34, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 5. 2011, sp. zn. 30 Cdo 165/2010.

³⁷ Viz třeba i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2010, sp. zn. 30 Cdo 4761/2009.

³⁸ Účastníci řízení nemusí mít logicky vždy zájem na brzkém vyřízení případu. Nejčastěji se bude jednat o taktiku ze strany žalovaných (velmi často dlužníků), ale nejsou vyloučeny ani případy, kdy vydání rozhodnutí brání (ne)aktivita žalobce (navrhovatele). Lze zejména poukázat na případ, kdy návrh na rozvod manželství podá ten z manželů, který na rozvodu nemá zájem, a pak v souladu s dispoziční zásadou uměle prodlužuje samotné řízení.

přes výzvy soudu nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo neoznačil potřebné důkazy, může soud, je-li to účelné a nejde-li o věci uvedené v § 120 odst. 2, na návrh jiného účastníka usnesením rozhodnout, že ve věci lze uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději ve lhůtě, kterou určí, a že k později uvedeným skutečnostem a důkazům nebude přihlíženo." Jednalo se tedy o tzv. koncentraci vhodnou, která byla z českého právního řádu odstraněna již několikrát zmíněným zákonem č. 7/2009 Sb., a to s odůvodněním, že tento institut nebyl v praxi využíván. Obecně mám za to, že není-li v právní praxi určitý právní institut využíván, neznamená to, že v právním řádu nemá své místo. Navíc je třeba uvést, že § 118c byl do občanského soudního řádu vložen s účinností od 1. 1. 2001, a nebyl tak podle mého názoru dán ani dostatečný čas pro to, aby účastníci této možnosti začali využívat.

I účastníci mající zájem na včasném ukončení soudního řízení disponují určitými mimoprávními nástroji, prostřednictvím nichž mohou přispět ke zkrácení doby řízení. V civilním soudním řízení se jedná zejména o připravenost nést procesní povinnosti spočívající v tvrzení a prokazování skutečností rozhodných pro daný případ, což platí dvakrát v případech, kdy je účastník zastoupen advokátem či jinou osobou s právnickým vzděláním. Dalším důležitým prvkem je ochota součinnosti s příslušným soudcem, spolehlivá a bezprůtahová komunikace (viz i § 6 o. s. ř.). Důležité je i vytvoření a udržování představy účastníků o tom, za jakým účelem se má řízení vést, čeho se v něm má dosáhnout. Toho jsou podle mého názoru schopni i účastníci bez právního vzdělání - nebo právě oni.

Řízení bude vždy o to kratší, o co více bude dána snaha všech zúčastněných dovést jej včas ke konečnému rozhodnutí. To platí dvojnásobně právě pro civilní soudní řízení. K tomu je ale nezbytné uvědomění si toho, k čemu má soudní řízení sloužit. Povinnost zamyslet se nad touto otázkou má a bude mít bezpochyby i zákonodárce.

Literature:

- Drápal., L., Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, pgs 1600, ISBN: 978-80-7400-107-9
- Jacobs , G. F., White, R. C. A. The European Convention on Human Rights, Second Edition. Oxford : Clarendon Press, 1996, pgs 469, ISBN: 0-19-826242-6
- Shaman, J. M., Lubet, S., Alfini, J. J. Judicial Conduct and Ethics. Charlottesville, Virginia: The Michie Company (Law Publisher), 1990, pgs 612, ISBN: 0-87473-579-3
- Červená, K. Soudní průtahy: preventivní a kompenzační prostředky nápravy. Liga lidských práv, 2009. http://www.llp.cz/_files/file/Analyza_soudni_prutahy_.pdf

*Dny práva 2011 – Days of Law 2011 [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012 ISBN 978-80-210-5919-1 (soubor) 9788021047334. Dostupné z:
<http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>*

Contact – email

kolba.jan@gmail.com